

Kort version

En politik för en frisk Östersjö

Varför har vi inte hunnit längre i arbetet för ett friskt och levande innanhav – trots uttalade ambitioner och ett omfattande regelverk, både i Sverige och inom EU, som ska förhindra utfiskning och annan miljöförstörande verksamhet? Vi har sökt svar på den frågan i vetenskaplig litteratur och i dialog med våra politiker.

Vad står i vägen för ett effektivt havsmiljöarbete?

Genomgången av litteraturen visar på flera hinder för ett effektivt havsmiljöarbete. De huvudsakliga anledningarna är:

Motstridiga regler och varierande krav på efterlevnad

De lagar, förordningar och direktiv som påverkar havsmiljön harmonierar inte alltid. De är ofta motstridiga och uppdelade mellan olika institutioner som har olika prioriteringar och mål. Det finns också brister i samordningen mellan olika sektorer – som att den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) fortsätter att finansiera ett intensivt jordbruk utan större hänsyn till målen för havsmiljön. Varierande krav på att efterleva regler påverkar också genomförandet av beslut inom havsmiljöområdet. Beslut där genomförandet är frivilligt blir mindre effektiva eftersom det saknas juridiska incitament och påföljder om uppsatta mål inte genomförs.

Brist på samverkan och gemensam problembild

Med en befolkning på drygt 90 miljoner människor runt Östersjön, fördelad på 14 länder varav 9 direkt angränsar till havet, är samarbete mellan länderna en förutsättning för ett framgångsrikt havsmiljöarbete. Grundförutsättningar är geopolitisk stabilitet i Östersjöområdet och att länderna runt havet har en gemensam bild om prioriterade miljöproblem i Östersjön och hur de ska lösas. I nästa steg behövs gemensamma miljöförbättrande insatser för ett effektivt åtgärdsarbete.

Att förhålla sig till ny forskning och osäkerheter

Östersjöns miljö är under ständig förändring och med ny forskning ökar kunskapen om Östersjöns ekosystem och åtgärder som kan förbättra havets miljö. Den här kunskapen behöver nå beslutsfattarna och regelverken behöver uppdateras med utgångspunkt i nya forskningsrön. Många gånger är vetenskapliga rön som rör vår miljö behäftade med osäkerheter. Det behövs riktlinjer för hur osäkerheter ska kommuniceras till beslutsfattare – och vad som kan sägas utifrån den kunskap vi har i dag och vad riskerna och konsekvenserna blir av olika beslut. När vetenskapen är osäker behöver politiker använda försiktighetsprincipen i större utsträckning.

Foto: Nicklas Wijkmark/azotilibrary.com

Brist på helhetsperspektiv och medvetenhet om miljöproblemen

Forskning behöver ta utgångspunkt i olika perspektiv, såväl naturvetenskapliga som samhällsvetenskapliga och ekonomiska, för att det ska vara möjligt att ta välunderbyggda beslut om Östersjön. Ett bredare perspektiv kan i förlängningen leda till större samförstånd kring problem, orsaker och lösningar. För en effektiv styrning och förvaltning av vårt innanhav behövs även en större medvetenhet hos allmänheten om Östersjöns miljöproblem. Forskare hänvisar till en brist på havsmedvetenhet, det vill säga kunskap om havet, hur det påverkar oss människor och hur vi påverkar havet. Utan havsmedvetenhet är det svårt att förstå hur avgörande havet är för oss själva och vår planet vilket leder till att människor är mindre benägna att agera på de problem som finns.

Lobbying kan bidra till ohållbar resursanvändning

Det finns anledning att se över vilket inflytande olika lobbyorganisationer har i besluten om Östersjöns miljö. Lobbying kan påverka beslut i olika riktningar – det kan antingen bidra till mer eller mindre hållbar resursanvändning.

Våra politiker delar problembilden

Vid intervjuerna med våra svenska politiker lyftes många av problemen ovan fram. De olika partierna delar uppfattningarna om de allvariga miljöutmaningarna havet står inför och ser behov av lagstiftning, internationellt samarbete och lokala åtgärder för att vända den negativa utvecklingen. Varje parti företräder dock olika lösningar som ofta speglar deras ideologiska ramar och prioriteringar.

Foto: Lance Anderson/Unsplash

Partiernas* prioriterade frågor för Östersjön

Betonar vikten av att minska fisketrycket och förbjuda industritrålning, införa en havsmiljölag och stärka skyddet av marina områden och ekosystem.

Vill minska uttaget av fisk, flytta ut trålgränsen och minska övergödningen genom en bred palett av lösningar som uppgraderade reningsverk och rådgivning till jordbrukare.

Vill rädda våra hotade fiskbestånd, skapa ett hållbart fiske som kan bidra till livsmedelskonsumtion och framhåller vikten av att stoppa övergödningen.

Understryker vikten av att stoppa industrifisket, införa en havsmiljölag och samtidigt öka takten i arbetet med åtgärderna för en frisk Östersjö.

Vill framför allt minska utsläppen och förbättra vattenkvaliteten i Östersjön och på så sätt säkerställa att fisken är säker att äta samt skapa gemensam bild om Östersjöns miljöproblem inom EU.

Vill hitta balansen inom fisket där såväl industrifisket, som beredningsindustrin och det småskaliga fisket gynnas – och samtidigt begränsa utsläppen genom ett mer effektivt uppströmsarbete.

Understryker vikten av demokratiska samhällen som grund för miljöarbetet och att värna befintliga regelverk inom EU med målet att skydda fiskbestånden i Östersjön. De vill också minska övergödningen från enskilda avlopp och trafiken.

*Politiker från alla åtta riksdagspartier kontaktades för intervjuer – sex av åtta partier tackade ja. Två Europaparlamentariker kontaktades för intervjuer – en av dem tackade ja.

Vägen framåt

Litteraturgenomgången och intervjuer med våra politiker visar tydligt att det krävs förändring. För att åstadkomma en politik för en frisk Östersjö och öka hastigheten i havsmiljöarbetet behöver vi:

- **Skapa enhetliga regler och mål:** Säkerställ att lagar, mål och riktlinjer för havsmiljön harmonierar för ett effektivare skydd och bättre förvaltning av havet.
- **Stärka det internationella samarbetet:** Förbättra samarbetet mellan EU och HELCOM* för att säkerställa att de arbetar mot gemensamma miljömål.
- **Införa nya kontrollmekanismer:** Introducera en oberoende granskningsmekanism som regelbundet kan revidera och uppdatera regelverk och förvaltningsstrategier baserat på den senaste forskningen.
- **Agera vid osäkerhet:** Använd försiktighetsprincipen aktivt för att fatta kloka beslut även när vetenskapen är osäker.
- **Värdera risker och konsekvenser:** Beakta konsekvenser och risker av olika beslut som rör Östersjöns miljö.
- **Hårdare straff för miljöbrott:** Se till att överträdelse av miljölagar möts av stränga påföljder för att avskräcka och förhindra framtida brott.
- **Ett helhetsperspektiv:** Ta hänsyn till ett brett spektrum av naturvetenskapliga, sociala och ekonomiska aspekter i havsmiljöförvaltningen.
- **En enad syn på problemen:** Arbeta för att länder runt Östersjön ska ha en gemensam och välinformerad syn på miljöutmaningarna för att kunna få till en positiv förändring.
- **Höja medvetenheten:** Verka för att öka allmänhetens förståelse och engagemang för Östersjöns hälsa genom utbildning och kommunikation.
- **Övervaka lobbying:** Bevaka och redovisa hur olika intressegrupper påverkar miljöpolitiken för att säkerställa att beslut gynnar en långsiktig hållbar förvaltning.

*HELCOM eller Helsingforskonventionen är en regional överenskommelse mellan Östersjöns strandstater om att värna miljön i Östersjön, inklusive Kattegatt, och gäller för hela avrinningsområdet. De parter som omfattas av konventionen är Danmark, Estland, Finland, Lettland, Litauen, Polen, Sverige, Tyskland, Ryska Federationen och EU.

Det här är en sammanfattning av rapporten **En politik för en frisk Östersjö**. Du hittar den i sin helhet på vår hemsida WWW.BALTICWATERS.ORG

En politik för en frisk Östersjö

Skapa samstämmighet mellan lagar och mål som påverkar havsmiljön.

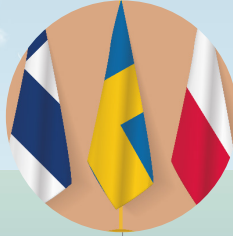
Beakta fler perspektiv i havsmiljöförvaltningen.

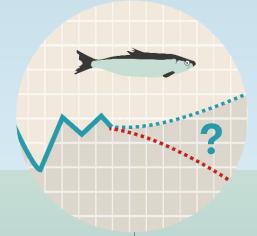
Öka allmänhetens kunskap och engagemang för Östersjöns hälsa.

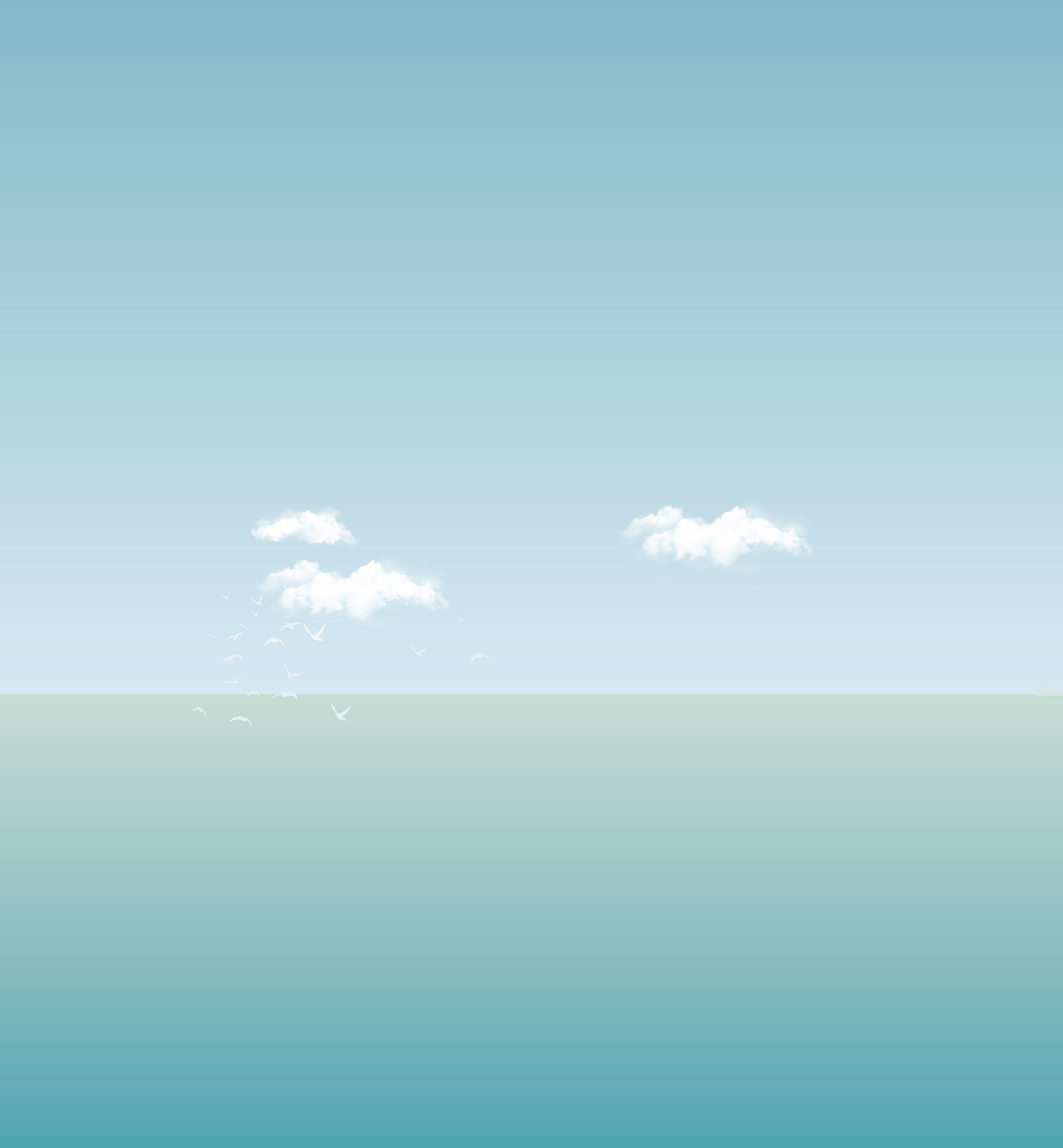
Skapa gemensam syn på miljöutmaningarna i länderna runt Östersjön.

Använd försiktighetsprincipen för att fatta kloka beslut när vetenskapen är osäker.

BalticWaters är en oberoende stiftelse med ett enda mål: att vårt hav ska leva. Stiftelsen genomför miljöprojekt och bedriver tillämpad forskning för att visa vilka åtgärder som kan bidra till en friskare Östersjö och livskraftiga fiskbestånd. BalticWaters verkar också för att utveckla och sprida kunskap om havet till allmänhet, myndigheter och beslutsfattare. Målet är att öka kunskapen om de utmaningar som havet står inför och bygga opinion så att beslut blir tagna och åtgärder genomförda.

WWW.BALTICWATERS.ORG

Tryckår 2024